

Author: Zsuzsanna, Gyetvai-Mihály, Balázs

Affiliation: Budapest University of Technology

Title: THREE IN ONE

Citation: Metszet, Vol 16, No 4 (2025), pp 50-55, DOI: 10.33268/Met.2025.4.8

<https://doi.org/10.33268/Met.2025.4.8>

Received: 05 June 2025

Accepted: 16 June 2025

Published: 18 July 2025

PIARIST GRAMMAR SCHOOL, MOSONMAGYARÓVÁR, HUNGARY

ARCHITECT: CAN ARCHITECTS

The renovation of the Piarist Grammar School in Mosonmagyaróvár unites historical continuity with contemporary educational ideals. Led by Golda János and designed by CAN Architects through a participatory process, the transformation of a former archival building creates a modern learning environment that reflects 21st-century pedagogical values while honoring the Piarist Order's communal ethos. Central to the design is a sculptural "learning stair" that merges circulation, gathering, and performance space into a cohesive spatial experience. Blending restored heritage with thoughtful modern interventions, the project synthesizes educational models from past eras into a flexible, open school environment. Despite its modest scale, it signals a broader shift in school design toward openness and civic integration, placing it among Hungary's most significant recent educational architecture achievements.

01

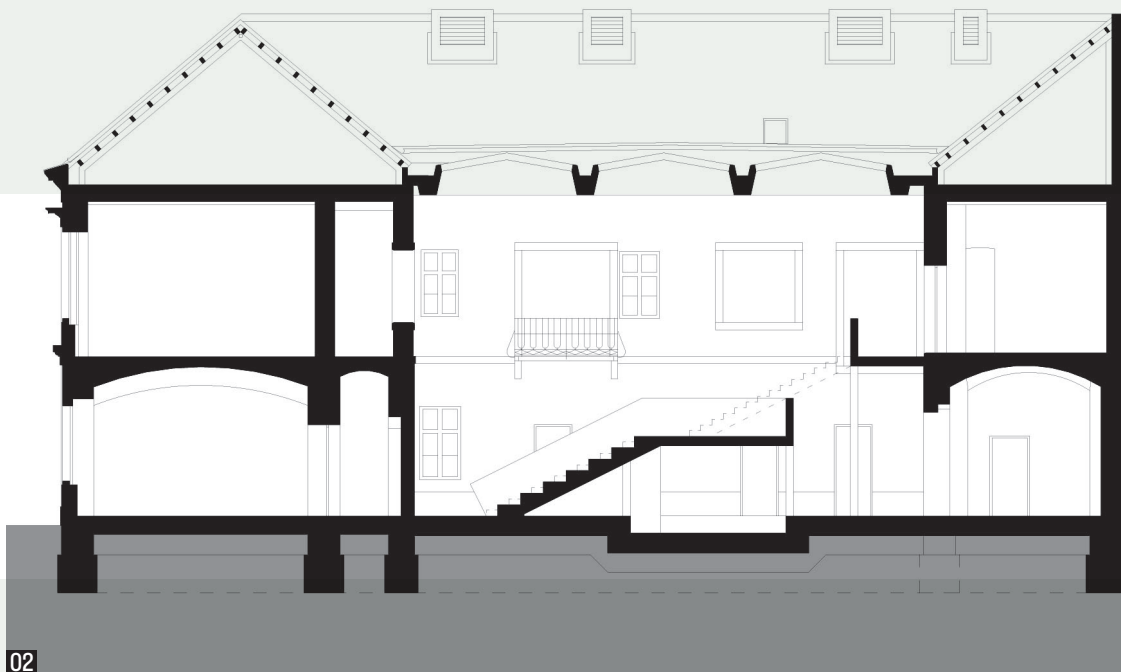
HÁROM AZ EGYBEN

PIARISTA GIMNÁZIUM | MOSONMAGYARÓVÁR

Az iskola és építészet évek óta a BME Építőművészeti Doktori Iskola egyik kiemelt témája, kutatási területe. Itt szerzett tapasztalataink - köztük a piarista terekkel töltött egy év [1] - birtokában jártuk végig a megújult épületet Cseh András és Köninger Szilárd építész tervezőikkel.

*Feloldódott kint és bent határa,
felértékelődtek a határhelyzetek,
fontossá váltak az átmeneti
és a köztes terek*

- 01 Főhomlokzat
- 02 Metszet a központi térről



ÉPÍTÉSZ | ARCHITECT
CAN Architects

FOTÓ | PHOTO
Alex Shoots Buildings
Gyetvai Zsuzsanna

SZERZŐ | AUTHOR
Gyetvai Zsuzsanna, Balázs Mihály

—Az iskola mint a nevelés-oktatás intézményes formája az ókori görög kultúrában jelent meg, úgy kétezeröttszáz évvel ezelőtt. Korábban az első sumer városok is szerveztek iskolát, de azok működése nem terjedt túl az írnokok, papok képzésén, vagyis keveseket érintő „szakképzésre” korlátozódott. A tehetősebb görög poliszok polgárai voltak azok, akik felismerték, hogy gyerekeik élete jobb lehet azáltal, ha iskolába járatják őket, és ott megtanítják nekik az élet szép és hasznos dolgait. Magániskolákat szerveztek, ahol a gyerekek hat-hét éves kortól az írás-olvasás és a számtan tudományán kívül zenével és a test „nevelésével” töltötték idejüket. Az iskola célja tehát nem csak oktatás volt, sokkal inkább a jó és ígéretes élet megismeretése. Erre utal a neve is: a „scholae” annyit jelent, mint kellemes foglalatosság, játék, pihenés, szabad idő. Ez a vonzó értelmezés mára már a múlté, az iskola sok esetben a szabványosított tudás átadásának és számonkérésének szimpla színterévé vált. Az első ipari forradalommal kezdődő és a kiterjedt Brit Birodalom révén világszerte gyorsan meggyökerező szabványosítás a szellemi szférákban, így az oktatásban is számos előnye ellenére inkább akadálya, mintsem inspiráló forrása a tanulásnak.

—A magyar közoktatás-köznevelés területén is mértékadó piarista katolikus tanító szerzetesrend a kétezres évek közepétől kiterjedt intézményhálózatának teljes megújításáról határozott. A nagyszabású program irányítására

Golda János személyében tartományi főépítést nevezett ki. Így újult meg a Piarista Központ Budapesten, és ennek az idő közben elakadt folyamatnak része a mosonmagyaróvári iskola felújításának elkészült első üteme is. Az 1739-ben alapított Piarista Gimnázium, Általános Iskola és Óvoda elmúlt közel háromszáz éve során – az egykori városháza és a Habsburg hercegi kastély között húzódó városi tömbben – fokozatosan terjeszkedett, és a történelmi, társadalmi körülményekhez igazodva változott. A szükség által kikényszerített, gyakran spontán átalakítások egy idő után áttekinthetetlen kuszaságot eredményeztek, útjában álltak a mai pedagógiai célok megvalósításának. A közelmúlt legmarkánsabb fejlesztése a Városház utca 4. szám alatt valósult meg, ahol a korábban megyei fiókleveletárként szolgáló házrész 2025. januárjára modern gimnáziumi tanulási térre alakult át. A megújulás a CAN Architects vezetésével, többéves közösségi tervezési folyamat eredményeként, a kortárs pedagógiai elvek és a piarista szellemiség szerves ötvöztetésével jött létre. Az építészek célja nem csupán a történeti épület oktatási funkciókhoz való adaptálása volt, hanem olyan átalakítások sora, amely a piarista nevelési koncepció alapértékeinek – közösségi, személyes, differenciált tanulási formák – térbeli leképezését teszi lehetővé. [2]

—Az egyemeletes történelmi sarokház külső megjelenése visszafogott: városképbe illeszkedő tömegével és

01



03



04

halványkékre festett nyílászáróival méltóságteljesen őrzi a múltat, lágyan burkolva a belsőben rejlő újszerű, gondosan megformált világot. Homlokzatának ritmikuságát csak egy kétszárnyú kapu szakítja meg, melyen belépve feltárul a komplex, korszerű tanulási táj. Azonnal érzékelhetők a hely szellemiségét közvetítő történelmi emlékek és a kortárs reflexiók, tudatosul, hogy az iskola nem pusztán sosem volt funkciókkal gazdagodott, hanem új jelentésszintekkel is. A bejárat olyan téri átvezetést kínál, amely egyszerre fizikai és atmoszférikus. A padló enyhe emelkedése alig észrevehető finomsággal a centrum felé invitál – ez a hívogató gesztus nemcsak funkcionális, hanem érzelmi ráhangolódást is lehetővé tesz. Egy épületbe, különösen egy középületbe való megérkezés fontos pillanat. A találkozás első élménye meghatározhatja az ott töltött idő minőségét, hangulatát, de ugyanez visszafelé is érvényes: a bejárat kijáratná válik és átvezet a városi közterek világába. Az érkezés és távozás előkészület nélküli módja mégsem váratlan esemény, természetességét a tiszta, átlátható terek garantálják.

—Az üvegtetővel fedett belső udvar az iskola gazdag közösségi életének fóruma. A nagy figyelemmel komponált, szinte a teljes udvarfelületet elfoglaló műtárgy – a tervezők tanulólépcső névvel illetik – valójában egy ferde fődém, amely lelátót képezve összeköti a szinteket, és a teljes belsőt egyetlen áramló térré alakítja. Nemcsak átvezet, hanem marasztal is, kisebb-nagyobb szélességű pihenői leülésre készítetnek, helyet kínálnak beszélgetések, csoportos tanórák, előadások, közösségi események számára. Látszólagos egyszerűsége ellenére összetett helyzet ez, felfelé tágas, nyitott és világos, a lépcső alatt viszont befelé forduló, barlangszerű, tudatosan inkluzív szemlélettel alakított, biztonságot nyújtó menedék.

03

04

05

06

—A földszint és az emelet utcafronti szélesebb traktusában négy-négy tanterem, míg a belső zónákban kiszolgálófunkciók, valamint zugos, informális tanulásra alkalmas terek kaptak helyet. Az emeleti szint gangos közlekedője ugyan az adottságokból adódóan követi a hagyományos porosz iskolatípus cellás-folyosós alaprajzi logikáját, azonban falainak intenzív megnyitása a tanulólépcső felé szoros vizuális és funkcionális kapcsolatot eredményez, dinamikus, interakcióra ösztönző helyek láncolatát teremti meg. Ennek talán legfontosabb eleme a teakonyha és a hozzá kapcsolódó tágas bővület, amely a zibongók hangulatát idézve egyszerre szolgál informális közösségi térként és alternatív tanulási helyszíneként. A gondoskodás kifejezetten szép mozzanata, ahogy a tervezők megidéztek az egykori függőfolyosó egy darabkáját. Az eredeti konzolos kőszerkezetet ugyan megmenteni nem tudták, de másolatának legyártásával a régi udvar emlékeit őrzik.

07

08

—Az építészeti részletek kigondolását és a kivitelezést egyaránt gondosság jellemzi. Folyamatosan érezni lehet a tervezők elvont szellemi tisztaságra való törekvését és a hétköznapiak nagyon is gyakorlatias komfortigényére való odafigyelését. Jelenits István piarista szerzetes, tanár, teológus, aki a katolikus oktatás újjászervezése terén múlhatatlan érdemeket szerzett, egy elemi erejű írásában arról értekezett, mi tehet egy házat katolikusá. „Nem valami elragadtatott magatartás, hanem két lábbal földön álló, mégis a szellem szolgálatába szegődő elkötelezettség. Alázat is, amely számot vet saját helyzetével, számít rá, hogy egy épületet fűteni, takarítani, idő múltán majd tatarozni is kell, s nem nyújtózkodik tovább, csak ameddig a takarója ér.” [3] A mosonmagyaróvári iskola megfelel ezeknek a kritériumoknak.

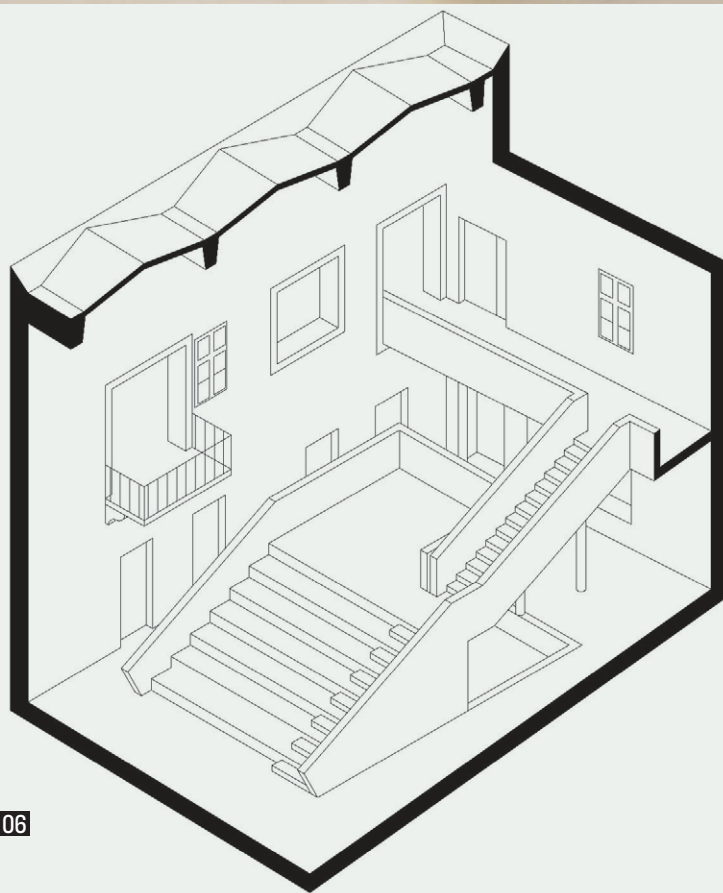


05



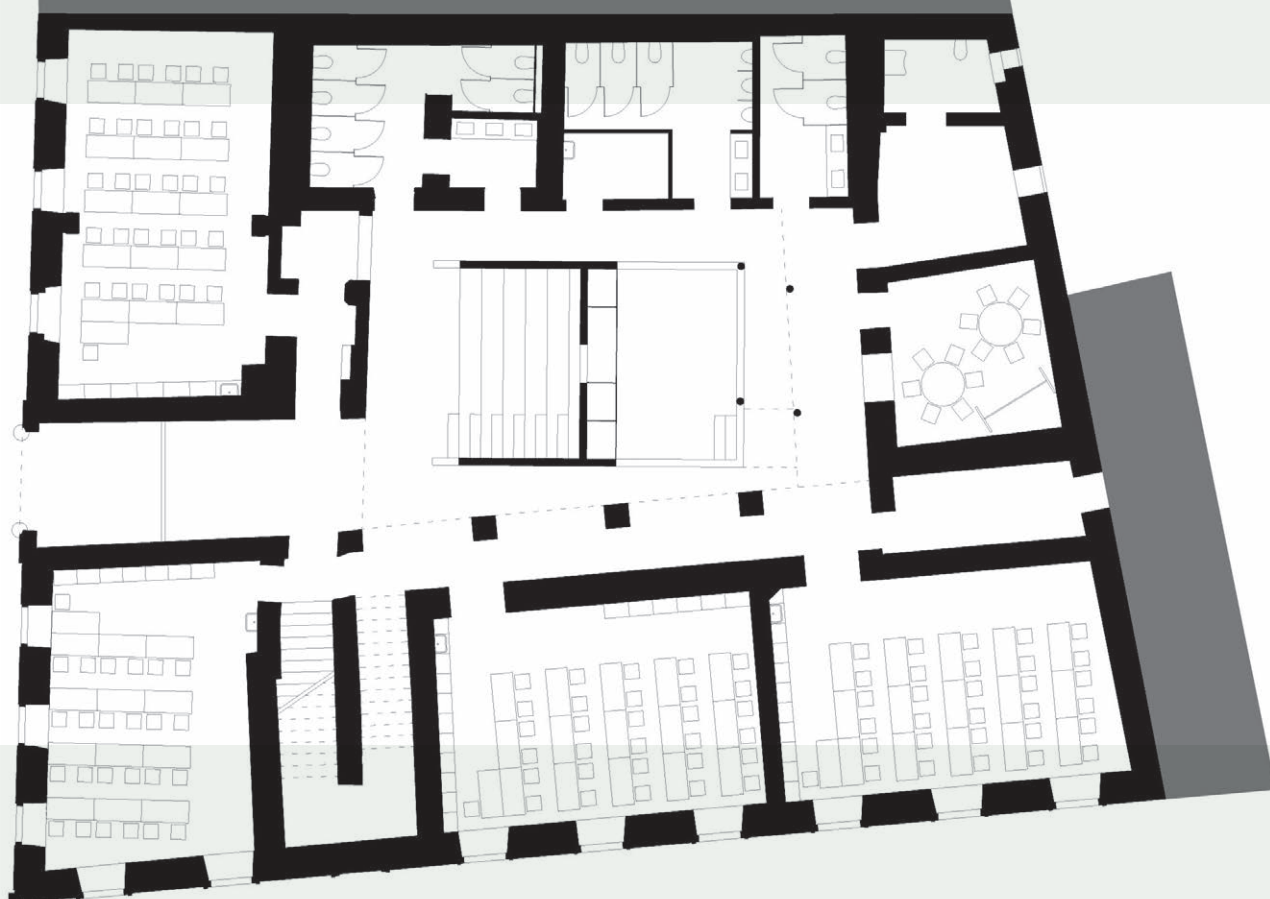
- 03 Szinteket összekötő ferde födém
- 04 Barlangszerű társalgótér
- 05 Előadás a tanulólépcsőn
- 06 Tanulólépcső, axonometria

—Van ennek a felújításnak egy számunkra igazán fontos, önmagán és a piarista iskolákon is túlmutató általános érvényű tanulsága is: történeti korok iskolatípusainak lényegi elemeit egyesíti magában. A huszadik századi iskolák térszerkezetük alapján alapvetően három korszakra, ezekhez köthető típusba sorolhatók: porosz-folyosós, zsi-bongós és aulás. Szorosan egymásra épülő periódusokról van szó, a tanulságok továbbviteléről és megújításáról, tehát valamilyen belső fejlődésről, ami a tanulási terek egyre nyitottabb jellegét mutatja. A porosz iskola fegyelmezett, cellaszerű rendje és egyenes folyosója, a zsi-bongós dinamikája, az aulás közösségcentrikus jellege változásaiban egyirányúságot mutatott, és a tanulási táj gondolatához vezetett. A „táj” és annak elemei – út, tisztás, városi tér – az a kulcsfogalom, ami ezeket a korszakos típusokat összekapcsolja. Az ezredforduló azonban új helyzetet teremtett. A digitális kor és a legfiatalabb korosztályok életmódja, tanulási szokásai, általában az ismeretszerzés és megszerveződés új formái alapjaiban változtatták meg az építészeti környezettel



06

szemben támasztott elvárásokat. Feloldódott kint és bent határa, felértékelődtek a határhelyzetek, fontossá váltak az átmeneti és a köztes terek. A CAN Architects által tervezett mosonmagyaróvári iskola talán a legkomplexebb példája annak



07



08

az összetettségnek, amiben felismerhető az építészek válasza, hiszen benne egyszerre ismerhetünk rá az említett három táji elem mindegyikére és azok együttműködésére. De nem csak ez emeli a huszadik század magyar iskolaépítészetének legszebb példáival – Kismarty-Lechner Kamill, Zalaváry Lajos, Szrogh György, Jeney Lajos iskoláival, vagy Golda János már említett budapesti

- 07 Átalakított épület földszinti alaprajza
- 08 Teakonyha és zsibogó aulába nyúló bővülete
- 09 Párbeszéd kint és bent között

Piarista Központjával – azonos szintre. Térszervezési elvében párhuzamot mutat a piarista hagyományokkal, a rend közösség- és tudásközpontú térfelfogásával, ugyanakkor a városi köztérhez való nyitottsága, kommunikációs gesztusai révén annál is továbbmutat. Ez az épület nemcsak egy belső világot őriz és fejleszt, hanem érzékenyen reagál környezeti kontextusára is: kimozdul a nevelés klasszikus zártságából, és a városi szövet részeként értelmezi önmagát. Kicsiny méretei ellenére tele van tűzdelve esztétikai szépségeknél mélyebb értelmű, emberi gesztusokat, mozdulatokat idéző fordulatok sorával.

—A kékbe öltözött tanulólépcső a kapualjon át kikandikál az utcára, és párbeszédre szólítva, diszkréten köszön a járókelőknek...

09



09

IRODALOM

- [1] **Somogyi, Krisztina - Bedecs-Varga, Éva** (eds): *Iskola mozgásban*, BME ÉDI Építézet és Oktatás Kutatócsoport, 2020, hozzáférhető: <<https://dla.epitesz.bme.hu/tudastar/>> [utolsó belépés: 2025-06-06].
- [2] „Scholae Piaie – Mosonmagyaróvári Piarista Iskolaközpont terve”, *Építészfórum*, 2019-09-05, hozzáférhető: <<https://epiteszforum.hu/scholae-piae-mosonmagyarovari-piarista-iskolakozpont-terve>> [utolsó belépés: 2025-06-06].
- [3] **Jelenits, István**: „Felépült a PPTE Bölcsészskara”, *Új Magyar Építőművészet*, Vol 5, No 1 (2002).

BERUHÁZÓ: Piarista Rend Magyar Tartománya | VEZETŐ TERVEZŐ: Cseh András DLA, Élő József, Köninger Szilárd, Németh Dávid, Tátrai Ádám | ÉPÍTÉSZ MUNKATÁRSÁK: Horváth Márton, Vadász Vanessza | ÉPÜLETGÉPÉSZ: Bánhalmi János | ÉPÜLETVILLAMOS: Szalmási Vilmos | TARTÓSZERKEZET: Kiss Andor, Koscsó Eszter | VÍZIKÖZMŰ: Kovacsics Zoltán | TŰZVÉDELEM: Fenyvesi Zsolt, Horváth Szabina | BIZTONSÁGTECHNIKA: Karácsony László | ÉRTÉKLELTÁR: Erős Erika | GENERÁLKIVITELEZŐ: Imocent Építőipari Kft. | ÉPÍTÉSVEZETŐ: Bencsics Benedek | MŰSZAKI ELLENŐRZÉS: Mórocz Tamás, Papp László